

सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा भएको महिला बिरुद्धका हिंसाको सामाजिक प्रभाव
बर्दिया जिल्लामा गरिएको एक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका
लागि प्रस्तुत गरिएको शोधपत्र

शोधकर्ता
श्रीजना भट्टराई
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर
२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधी प्राप्तको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा श्रीजना भट्टराईले सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा भएको महिला विरुद्धका हिंसाको सामाजिक प्रभाव विषयका यो सोधपत्र तयार पार्नु भएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र प्रस्तुत शोधपत्रलाई आवश्यक मूल्यांकनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
सह प्रा. डा. युवराज लुईटेल
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग,
कीर्तिपुर क्याम्पस

मिति :

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्तको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि श्रीजना भट्टराई द्वारा बर्दिया जिल्लामा सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा भएको महिला बिरुद्धका हिंसाको सामाजिक प्रभाव बारे प्रस्तुत शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिको लागि उचित ठहरिएकोले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्यांकन समिति

संयोजक

बाह्य निर्देशक

शोधनिर्देशक

मिति :

कृतज्ञता - ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने सिलसिलामा तयार पारिएको यो शोधपत्र सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा भएको महिला बिरुद्धका हिंसाको सामाजिक प्रभाव : एक समाजशास्त्रिय अध्ययनलाई पूर्णता प्रदान गर्ने क्रममा आफ्नो अमूल्य समय दिई निरन्तर प्रोत्साहन, हौसला तथा सुझाव मार्फत मार्ग निर्देशन गर्नु हुने श्रद्धेय शोध निर्देशक सह प्रा. डा. युवराज लुईटेल साथै मलाई यस विषयमा शोध गर्नका लागि अनुमति दिनुहुने निमित्त विभागीय प्रमुख विनोद पोखरेल प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

त्यसै गरी यस शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा आवश्यक सहयोग गरिदिनु हुने शिवराम भट्टराई, सरस्वती भण्डारी, वसन्ता भण्डारी, छोराहरु निशान भट्टराई र कुशल भट्टराई प्रति कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहान्छु ।

अध्ययन क्षेत्रमा आवश्यक सुचना उपलब्ध गराउनु हुने कानूनी सहायता समिति संयोजक लक्ष्मी नेपाल प्रति आभार प्रकट गर्दछु । साथै अध्ययन क्षेत्र अर्न्तगत बर्दिया जिल्लामा छनौट गरिएका सशस्त्र द्वन्द्ववाट प्रभावित पिडित महिलाहरु प्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । जसको सहयोगवाट यस शोध अध्ययनले पूर्णता पाएको छ । साथै शोधपत्र अध्ययनका क्रममा विभिन्न रूपले सहयोग प्रदान गर्नु हुने अन्य महानुभावहरुलाई हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत कर्ता
श्रीजना भट्टराई

विषयसूचि

अध्याय एक : परिचय	१
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	
१.१.१ द्वन्द्वको परिचय	१
१.१.२ सशस्त्र द्वन्द्वको परिचय	१
१.१.३ महिला विरुद्ध हिंसाको परिचय	३
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	४
१.४ अध्ययनको महत्व	५
अध्याय दुई : साहित्य समीक्षा	६
२.१ द्वन्द्वको अवधारणागत परिभाषा तथा प्रकारहरु	६
२.२नेपालमा माओवादी द्वन्द्व	७
२.३ महिला विरुद्ध हुने हिंसा र माओवादी द्वन्द्व	९
२.४ महिला विरुद्ध हुने हिंसासंग सम्बन्धित कानूनहरु :एक समीक्षा	१४
२.५ महिला हिंसाको सैद्धान्तिक समीक्षा	१५
२.६ विषयगत वस्तुगत अध्ययनहरु	१६
अध्याय तीन : अनुसन्धान विधि	२६
३.१ अध्ययन क्षेत्रको परिचय र औचित्य	२६
३.२ अनुसन्धान ढांचा	२७
३.३ तथ्यांकको प्रकृति र स्रोत	२७
३.४ तथ्यांक संकलन विधि	२८
३.५ अध्ययनको सीमा	२८
अध्याय चार : सशस्त्र द्वन्द्वमा भएका महिला हिंसा र सामाजिक प्रभाव	३०
४.१ उत्तरदाता महिलाहरुको उमेर समुह	३०
४.२ उत्तरदाता महिलाहरुको शैक्षिक अवस्था	३१
४.३ उत्तरदाता महिलाहरुको जीवीकोपार्जन सम्बन्धि विवरण	३१
४.४सशस्त्र द्वन्द्वबाट महिलाहरुले भोगेका हिंसाहरु	३२
४.५ सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा कुन पक्षबाट महिलाहिंसा बढी हुन पुगयो भनी गरिएको अध्ययन	३३
४.६ द्वन्द्वको समयमा यौन हिंसाबाट प्रभावित महिलाहरुमा परेको सामाजिक प्रभाव	३५
४.६.१ सामाजिक प्रतिष्ठा	३७
४.६.२ परिवार तथा आफन्तसंगको सम्बन्ध	३८
४.६.३ पिडितलाई समाजले हेर्ने दृष्टिकोण	३८
४.६.४ सामाजिक सहयोगको अवस्था	३९

अध्याय पाँच : सारांश तथा निष्कर्ष	४०
५.१ अध्ययनको सारांश	४०
५.२ अध्ययनको निष्कर्ष	४१
सन्दर्भ सामाग्री	४१
तालिका सूची	३०
तालिका १ :उत्तरदाता महिलाहरुको उमेर समुह	३०
तालिका २ : उत्तरदाता महिलाहरु निरक्षर हुनुको मुख्य कारण	३१
तालिका ३ :पिडित महिलाहरुको जीविकोपार्जन सम्बन्धी विवरण	३२
तालिका ४ :महिलाहरुले भोगेका हिंसाहरु प्रकारहरु	३२
तालिका ५ :पिडितहरुको पारिवारिक रुपमा परेका असरहरु	३३
तालिका ६ : कुन पक्षबाट बढी प्रभावित भए भन्ने सम्बन्धमा	३४
तालिका ७ : यौनहिंसाबाट पिडित महिलाहरुले हाल भोग्नु परेका समस्याहरु	३६
परिशिष्ट १ : अन्तरवार्ता सूची	४५-४८